

Економічні науки

УДК 336.72

Кононенко Ганна Ігорівна

кандидат економічних наук, старший викладач

Київський національний університет технологій та дизайну

Kononenko Hanna

PhD in Economics, Senior Lecturer

Kyiv National University of Technologies and Design

Ташлай Юрій Юрійович

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

Tashlai Yurii

Student of the

Kyiv National University of Technologies and Design

ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ ТА ЕТАПИ ЇЇ

ОРГАНІЗАЦІЇ

ORGANIZATION OF BANK CREDIT OPERATIONS AND STAGES OF ITS ORGANIZATION

***Анотація.** У статті визначено методологічні підходи та проведено аналіз наукової літератури щодо визначення поняття кредитних операцій банку. Проведено дослідження етапів організації «кредитної операції банку» та наведена класифікація кредитних операцій банку. У кредитній політиці банківських установ описано особливості банківського кредитного бізнесу на сучасному економічному етапі та проаналізовано сучасний стан кредитної*

діяльності українських банків. Визначено проблеми та перспективи розвитку українського ринку кредитних послуг.

Ключові слова: кредитна операція, кредитні ресурси, кредитна послуга, кредитний продукт, принципи, кредитний процес.

Summary. The article defines methodological approaches and conducts an analysis of scientific literature on the definition of the concept of bank credit operations. The study of the stages of the organization of the "bank credit operation" was conducted and the classification of the bank's credit operations was given. The credit policy of banking institutions describes the features of banking credit business at the current economic stage and analyzes the current state of credit activity of Ukrainian banks. The problems and prospects for the development of the Ukrainian market of credit services have been identified.

Key words: credit transaction, credit resources, credit service, credit product, principles, credit process.

Причиною виникнення потреби в кредитах є коливання потреб суб'єктів господарювання та населення в коштах та джерел їх формування. Поки одні кошти вивільняються, іншим їх бракує. Ця невідповідність усувається за допомогою кредитів, які потрібні позичальникам для розширення виробництва та більш повного задоволення своїх потреб.

Розміщення банківських ресурсів банками здійснюється через активні операції, центральне місце серед яких, як свідчить практика, посідають банківські кредитні операції. Частка кредитних операцій у структурі активних операцій українських банків в середньому перевищує 80% [1].

Основною метою кредитної діяльності будь-якого банку є досягнення зростання бізнесу шляхом підвищення та підвищення надійності якості

кредитного портфеля банку. До основних завдань кредитної діяльності також відносяться:

- створення високоякісних активів для забезпечення постійної запланованої прибутковості;
- інвестування кредитних коштів в економічно перспективні та прибуткові проекти;
- розробка та активне впровадження нових кредитних продуктів;
- зміцнення та підвищення конкурентоспроможності на ринку, підвищення якості послуг, що надаються [2].

Окрім основних завдань кредитної діяльності, також, можна виділити більш важливі пріоритетні завдання кредитної діяльності. Пріоритетними завданнями кредитної діяльності банків є:

- високовигідне розміщення банківських коштів у гривні та іноземній валюті;
- постійний контроль за структурою кредитного портфеля та його якісним складом;
- забезпечити надійне та вигідне кредитування, мінімізувати та розподілити кредитний ризик.

Традиційно найбільшу питому вагу в структурі активних операцій мають кредитні операції. Це пов'язано з об'єктивним характером спрямування капіталу в сфері найбільшої прибутковості. У більшості банків кредитні рахунки складають принаймні половину їхніх загальних активів і забезпечують близько 70% доходу. Проте кредитний бізнес також є найбільш ризикованим видом активної банківської діяльності. Про це яскраво свідчить частка проблемних кредитів у кредитному портфелі [3].

Отже, на думку С. П. Прасолової поняття кредитної операції є ширшим за поняття банківського кредиту, тому що під кредитними операціями треба

розуміти всі активні банківські операції, що пов'язані з наданням залучених коштів (як у готівковій так і безготівковій формі, у формі врахування векселів тощо) у тимчасове користування клієнтам банку, прийняття зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування (надання гарантій, поруки, авалів тощо), а також операції з купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів і від свого імені (включаючи андеррайтинг) та будь-яке продовження терміну боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника повернути заборговану суму [4].

На думку А.Г. Завгороднього кредитна операція – договір про надання кредиту, супроводжуваний записами в банківських рахунках з відповідним відбиттям у балансах кредитора та позичальника [5].

На думку В.І. Волохова Кредитні операції банку – сукупність дій, спрямованих на забезпечення всіх етапів кредитного процесу й подальше відображення їх результатів у бухгалтерському обліку банку [6].

Відповідно до аналізу та в процесі банківського кредитування можна виділити певні етапи його здійснення (рис. 1.)

Інформаційно-аналітичне забезпечення кредитного процесу	
Кредитний процес	
Етап 1	1. Отримання та аналіз пакету документів від клієнта 2. Проведення співбесіди з потенційним позичальником
Прийняття рішення про продовження роботи	
Етап 2	1. Аналіз кількісних показників фінансового стану позичальника 2. Аналіз якісних показників кредитоспроможності позичальника
Етап 3	1. Структурування кредиту 2. Підготовка та укладення кредитного договору 3. Укладення договору застави 4. Формування кредитної справи позичальника
Етап 4	1. Контроль за цільовим використанням кредиту. 2. Контроль за станом погашення відсотків за кредитом. 3. Контроль за станом погашення заборгованості за кредитом. 4. Контроль за станом та вартістю застави.

Рис. 1. Етапи кредитного процесу [7]

Етап 1: одержання і розгляд кредитної заявки та інтерв'ю з майбутнім позичальником.

Етап 2: оцінка кредитоспроможності позичальника.

Етап 3: підготовка і підписання кредитного договору.

Етап 4: контроль за виконанням умов кредитного договору і погашення кредиту. Кожен з етапів включає ряд процедур, які характерні тільки для нього. У свою чергу, процедури передбачають виконання певних фаз контрольно-аналітичної роботи.

Крім того, кредитні операції банків поділяються на дві великі категорії: пасивні, коли банк виступає як позичальник (боржник), залучаючи кошти від клієнтів (включаючи інші банки); і коли банк діє як кредитор і надає кошти клієнтам, включаючи інших банки, функція активна.

Для ефективної організації кредитних відносин між банками та їх клієнтами важливе значення мають основні принципи організації банківського кредитування. Саме вони визначають найважливіші умови функціонування банківського кредиту та стимулюють розвиток підприємств-позичальників, сприяють зміцненню грошового обігу в державі та забезпечують безперервну циркуляцію позикового капіталу, досягаючи при цьому ефективності реалізації перерозподільної функції.

Самі ж принципи банківського кредитування, під якими розуміють основні правила та положення процесу банківського кредитування, визначаються сутністю, функціями та роллю кредиту і тими суспільними умовами, в яких вони проявляються. Реалізація принципів кредитування є першоосновою здійснення кредитного процесу [8].

Банківські кредитні операції здійснюються відповідно до певних вимог:

1) кредити видаються тільки в межах наявних ресурсів, що є в розпорядженні банку. Про кожний випадок надання позичальнику великих

кредитів (коли розмір кредиту перевищує 10% власного капіталу), комерційний банк повинен повідомити про це Національний банк України. Сукупна заборгованість за кредитами, разом із векселями та 100% суми позабалансових зобов'язань, що видані одному позичальнику, не може перевищувати 25% власних коштів комерційного банку;

2) загальний розмір наданих банком кредитів, з урахуванням 100% позабалансових його зобов'язань, не повинна перевищувати восьмикратного розміру власних коштів банку;

3) кредитування здійснюється з обов'язковим додержанням економічних нормативів регулювання банківської діяльності та вимог НБУ щодо формування обов'язкових, страхових і резервних фондів;

4) рішення про надання кредиту (більше встановленого внутрішнього ліміту банку) приймаються колегіально (кредитним комітетом (комісією) банку, відділення, філії) й оформляється протоколом;

5) кредитування здійснюється в межах параметрів, що визначаються політикою банку і включають: пріоритетні напрями в кредитуванні; обсяги кредитів та структуру кредитного портфеля; граничні розміри кредиту на одного позичальника; методику оцінки фінансового стану та кредитоспроможності позичальника; рівень процентної ставки тощо [9].

Кредитна діяльність здійснюється банком у межах кредитних ресурсів, а основними її джерелами є власні кошти банку, залишок на поточних і поточних (валютних) рахунках, кошти, залучені з поточних і строкових депозитних рахунків юридичних осіб і фізичних осіб, а також міжбанківські запозичення та кошти, отримані від випуску цінних паперів.

Банкам заборонено кредитувати, прямо чи опосередковано, купівлю власних цінних паперів. З дозволу НБУ для забезпечення кредитів можуть використовуватися самовипущені цінні папери.

При наданні кредитів банки зобов'язані дотримуватись основних принципів кредитування (це принципи: безпеки, зворотності, тривалості, платність і цільовий характер використання).

Чинним законодавством забороняється надання безпроцентних кредитів за винятком передбачених законом випадків.

Відповідно до ч. 2 ст. 345 Господарського кодексу України [10], кредитні відносини здійснюються на підставі кредитного договору, що укладається між кредитором (ч. 1 ст. 1054 Цивільного кодексу України – кредитодавцем) і позичальником у письмовій формі. У кредитному договорі визначаються мета, сума і строк кредиту, умови та порядок його видачі й погашення, види забезпечення зобов'язань позичальника, відсоткові ставки, порядок плати за кредит, обов'язки, права і відповідальність сторін щодо видачі та погашення кредиту [11].

Чітка національна економічна політика, перелік пріоритетних сфер для інвестування, посилений захист прав кредиторів, підвищення довіри населення до банків є необхідними умовами для ефективного процесу кредитування. Якщо банки будуть ретельніше контролювати процес кредитування та підвищувати прозорість банківських процедур і технологій, це забезпечить якість кредитного портфеля, а отже, і ефективність усієї банківської установи.

Література

1. Кукочка В. В. Організація кредитних операцій банку / В. В. Кукочка // Управління розвитком. 2014. № 10. С. 46-49.
2. Солодка О.О. Ефективність кредитної діяльності в механізмі банківського маркетингу. Фінанси України. 2011. № 11. С. 119–127.

3. Сирота А.І. Поняття «банківська операція» та «кредитна операція». Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2014. Вип. 4. Т. 2. С. 127–130.
4. Прасолова С. П. Банківські операції [текст] : навч. посіб. та практ. / П 70 С. П. Прасолова, О. С. Вовченко. К. : "Центр учбової літератури", 2013. 568 с.
5. Загородній А. Г. Фінансовий словник [Текст] / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко та ін. К. : Знання, 2002. 566 с.
6. Волохов В. І. Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності [Електронний ресурс] / В.І. Волохов, М. В. Нестеренко // НБУ ім. Вернадського. 2009. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fu/2009_8/pdf/VOLOKHNOV.pdf.
7. Ширинская Е. Б. Операции коммерческих банков: отечественный и зарубежный опыт / Е. Б. Ширинская. М. : Финансы и статистика, 2008. 407 с.
8. Семенов А.Ю. Роль фінансових установ у суспільно-економічному відтворенні: еволюція теоретичних поглядів (XVII-XIX ст.) / А. Ю. Семенов // Вісник Криворізького економічного інституту. 2011. № 1. С. 123-127.
9. Литвиненко Я. В. Банківське кредитування та напрями його подальшого розвитку в Україні [Електронний ресурс] / Я. В. Литвиненко, Х. Т. Юрійчук // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. 2013. № 4. С. 76-82
10. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Редакція від 21.10.2019. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення: 04.04.2020).
11. Цивільний кодекс України. Редакція від 02.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 04.04.2020).